

การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนกาแฟอินทรีย์รักษาป่า บ้านผาแดงหลวงกับความเข้มแข็งของชุมชน

The Development of Community Enterprise on Organic
Coffee for Forest Protection of Ban Pha Daeng Luang
and the Strength of Community

ภุริพัฒน์ แก้วศรี¹

Phuripat Kaewsri

ทศพล พงษ์ดีตะ²

Thotsapon Pongta

กอบกุลณ์ คำปลอด³

Kobkun Kamplod

ประยูร อิมิวัตร์⁴

Prayoon Imiwat

บทคัดย่อ

บทความนี้ต้องการนำเสนอในประเด็นความเข้มแข็งของชุมชนที่เกิดจากการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนกาแฟอินทรีย์รักษาป่าบ้านผาแดงหลวง ซึ่งเกิดจากการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน นับเป็นกระบวนการพัฒนาจากรากฐานที่มีความมั่นคงอย่างแท้จริง โดยทุกองค์ภายในชุมชนสามารถทำหน้าที่ได้อย่างสอดคล้องเพื่อบ่มงูสู่เป้าหมายเดียวกัน ตั้งแต่ผู้นำที่มีบทบาทสำคัญต่อระบบความคิดของคนในชุมชนและส่งผลกระทบต่อความสำเร็จในการดำเนินงาน ถือได้ว่าเป็นหัวใจหลักสำหรับการพัฒนายุคใหม่ ส่วนสมาชิกก็มีบทบาทไม่น้อยไปกว่ากันในฐานะฟันเฟืองที่คอยสนับสนุน แลกเปลี่ยนความรู้เพื่อสร้างความเข้มแข็งทางความคิดและเกิดทางเลือกในการตัดสินใจ

¹อาจารย์ประจำสาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น สำนักวิชาบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

²อาจารย์ประจำสาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น สำนักวิชาบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

³อาจารย์ประจำสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ สำนักวิชาบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

⁴อาจารย์ประจำสาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น สำนักวิชาบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

โดยยึดหลักการมีส่วนร่วม ประกอบกับการมีทรัพยากรอันเป็นต้นทุนทางธรรมชาติของชุมชน ซึ่งนับเป็นปัจจัยเกื้อหนุนต่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนกาแฟอินทรีย์รักษาป่าบ้านผาแดงหลวง และการสนับสนุนโดยองค์กรภายนอกที่มีส่วนในการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน ทั้งในแง่ของการวางแผนด้านการบริหารจัดการ องค์ความรู้เหล่านี้จึงเป็นแรงขับเคลื่อนต่อการก้าวข้ามข้อจำกัดในเชิงพื้นที่และสามารถพัฒนาไปสู่การเป็นชุมชนเข้มแข็งที่พึ่งตนเองได้

คำสำคัญ : วิสาหกิจชุมชน กาแฟอินทรีย์รักษาป่า ความเข้มแข็งของชุมชน

Abstract

This article presented the strength of community that resulted from the development of community enterprise on organic coffee for forest protection of Ban Pha Daeng Luang. It was the result of building participation of community members that illustrated development process built upon solid foundation in which all mechanisms in the community worked coherently toward the same goal starting from the leader holding important role in the thinking process that influenced success of the operation. This was considered the core of modern development because members as scaffolding mechanism provided the support and exchanged ideas in order to strengthen thoughts that encouraged choices for decision-making which implied involvement principles. Additionally, rich natural resources favoring the development of community enterprise on organic coffee for forest protection of Ban Pha Daeng Luang and potentiality of external organization empowering the strength of the community especially management system were important driving mechanisms for the community to surpass geographical limitations and become strong and self-reliance community.

Keywords: Community Enterprise, Organic Coffee for Forest Protection, Strength of Community

การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนกาแพอินทรีย์รักษาป่าบ้านผาแดงหลวง
กับความเข้มแข็งของชุมชน

ความนำ

กระแสโลกาภิวัตน์ที่เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ประกอบกับการแข่งขันของมนุษย์เพื่อช่วงชิงทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด ส่งผลให้ในหลายประเทศรวมทั้งประเทศไทยต้องเผชิญกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ทั้งในด้านสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง การเตรียมความพร้อมเพื่อตั้งรับการเปลี่ยนแปลงภายใต้วาทกรรมการพัฒนาจึงเป็นเรื่องที่สำคัญ ตั้งแต่การกำหนดนโยบายระดับชาติ การจัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ และการปฏิรูประบบราชการ เพื่อวางแผนและกำหนดเป้าหมายให้สอดคล้องกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น สำหรับประเทศไทยในห้วงระยะเวลาสองทศวรรษที่ผ่านมาได้มุ่งเน้นการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม ตั้งแต่ระดับครอบครัว ชุมชนท้องถิ่น และประเทศ ผ่านแนวคิดการกระจายอำนาจ (Decentralization) ให้กับชุมชนท้องถิ่น สะท้อนให้เห็นอย่างเด่นชัดผ่านบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ในหมวด 5 แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ มาตรา 78 รัฐต้องกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นพึ่งตนเองและตัดสินใจในกิจการท้องถิ่นได้เอง พัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่นและระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ ตลอดทั้งโครงสร้างพื้นฐานสารสนเทศในท้องถิ่นให้ทั่วถึงและเท่าเทียมกันทั่วประเทศ รวมทั้งพัฒนาจังหวัดที่มีความพร้อมให้เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดใหญ่ โดยคำนึงถึงเจตนารมณ์ของประชาชนในจังหวัดนั้น (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540, 2540 : 16) หรือ ใน มาตรา 78 ของรัฐธรรมนูญปี พ.ศ. 2550 ที่บัญญัติให้ รัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านการบริหารราชการแผ่นดิน... (3) ด้วยการกระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพึ่งตนเองและตัดสินใจในกิจการของท้องถิ่นได้เอง ส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการดำเนินการตามแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐพัฒนาเศรษฐกิจของท้องถิ่นและระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ ตลอดทั้งโครงสร้างพื้นฐานสารสนเทศในท้องถิ่นให้ทั่วถึงและเท่าเทียมกันทั่วประเทศ รวมทั้งพัฒนาจังหวัดที่มีความพร้อมให้เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดใหญ่โดยคำนึงถึงเจตนารมณ์ของประชาชนในจังหวัดนั้น... (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550, 2550 : 22) หรือ รัฐธรรมนูญปี พ.ศ. 2560 มาตรา 75 รัฐพึงจัดระบบเศรษฐกิจให้ประชาชนมีโอกาสได้รับประโยชน์จากความเจริญ

เติบโตทางเศรษฐกิจไปพร้อมกันอย่างทั่วถึง เป็นธรรม และยั่งยืน สามารถพึ่งพาตนเองได้ ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ขจัดการผูกขาดทางเศรษฐกิจที่ไม่เป็นธรรม และพัฒนาความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจของประชาชนและประเทศ (บุญร่วม เทียมจันทร์, 2560 : 65 - 66)

ภายใต้สาระสำคัญข้างต้นนี้ก่อให้เกิดการกระจายอำนาจจากส่วนกลางลงสู่ส่วนท้องถิ่น ตามแนวคิดที่เชื่อว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้อย่างแท้จริงและทั่วถึง นอกจากนี้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาตินับเป็นตัวแปรสำคัญที่เกื้อหนุนต่อการสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนท้องถิ่น จากการค้นคว้าข้อมูลเบื้องต้น พบว่า แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ตั้งแต่ฉบับที่ 8 - 12 (ฉบับปัจจุบัน พ.ศ. 2560 - พ.ศ. 2564) ได้มุ่งเน้นเสริมสร้างภูมิคุ้มกัน และช่วยให้สังคมไทยสามารถยืนหยัดอยู่ได้อย่างมั่นคงท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นภายใต้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เตรียมความพร้อมสำหรับคน สังคม และระบบเศรษฐกิจของประเทศให้สามารถปรับตัวเพื่อรองรับกับผลกระทบอันเกิดจากกระแสของการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนและสังคมไทยให้มีคุณภาพ ตามหลักของการพัฒนาพื้นที่และการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคมไทย ทั้งนี้ การพัฒนาประเทศไทยใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 นั้น ให้ความสำคัญกับการพัฒนาระยะยาวตามยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ภายใต้วิสัยทัศน์ที่ว่า ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลัก “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” “การพัฒนาที่ยั่งยืน” และ “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” (สำนักคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, 2560 : 4)

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ยังคงให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและสังคมซึ่งเป็นฐานรากที่สำคัญของการพัฒนาประเทศ อย่างไรก็ตามแนวทางการพัฒนาตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 นับว่าเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนชุมชนท้องถิ่นให้เข้มแข็ง โดยเฉพาะการสร้าง ความมั่นคงด้านคุณภาพชีวิตให้กับประชาชน ไพศาล สรรสวัสดิสุทธิ์ (2550 : 11) กล่าวไว้อย่างน่าสนใจว่า การส่งเสริมความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้นจะช่วยสร้างชุมชน

การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนกาแฟอินทรีย์รักษาป่าบ้านผาแดงหลวง
กับความเข้มแข็งของชุมชน

ให้เข้มแข็งอย่างยั่งยืน ประเด็นเดียวกันนี้ สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2541 : 75) ได้ชี้ให้เห็นว่าวิธีการพัฒนาซึ่งมุ่งที่ตัวของคนเป็นประเด็นสำคัญประการหนึ่งที่ช่วยสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนอย่างยั่งยืน ดังนั้นจากบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 - 12 และแนวคิดของนักวิชาการทั้งสองท่าน เป็นการตอกย้ำให้เห็นว่า การพัฒนาคนเป็นปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่การสร้างความเป็นชุมชนเข้มแข็งอย่างยั่งยืน

ภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ก่อให้เกิดกลไกการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคม (Civil Society) เริ่มตั้งแต่ขั้นตอนของการระดมความคิด การปรึกษาหารือแลกเปลี่ยนองค์ความรู้และประสบการณ์ การกำหนดความต้องการ การวางโครงการ และนำไปสู่การปฏิบัติร่วมกัน ทั้งนี้การสร้างความร่วมมือของคนในชุมชนท้องถิ่นที่มีเป้าหมายเดียวกันย่อมนำไปสู่การบริหารจัดการในรูปแบบของกลุ่มเห็นได้จากการจัดตั้งวิสาหกิจชุมชน ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจแบบพอเพียง เนื่องจากเศรษฐกิจของชุมชนจำนวนหนึ่งเมื่อปี พ.ศ. 2548 อยู่ในระดับที่ไม่พร้อมจะแข่งขันทางการค้าทั้งในระดับภายในประเทศและระหว่างประเทศ ควรให้มีการส่งเสริมความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น การสร้างรายได้ การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การพัฒนาความสามารถในการจัดการ และการพัฒนารูปแบบของวิสาหกิจชุมชน อันจะยังผลให้ชุมชนพึ่งพาตนเองได้ และพัฒนาระบบเศรษฐกิจชุมชน ให้มีความเข้มแข็งพร้อมสำหรับการแข่งขันทางการค้าในอนาคต รวมถึงการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนไปสู่การเป็นผู้ประกอบการขนาดย่อมและขนาดกลางต่อไป (พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 : 13) อย่างไรก็ตามในส่วนความเข้มแข็งของกลุ่มจะมีมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับรูปแบบในการบริหารจัดการภายในกลุ่มซึ่งจะมีผลต่อความเหนียวแน่นของสมาชิกภายในกลุ่ม

ดังนั้นบทความฉบับนี้จึงต้องการนำเสนอในประเด็นความเข้มแข็งของชุมชนที่เกิดจากการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนกาแฟอินทรีย์รักษาป่า ที่นำเอาทรัพยากรในพื้นที่มาใช้เป็นฐานในการผลิต อันนำมาสู่การสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมให้กับคนในชุมชน โดยการปลูกกาแฟควบคู่กับการรักษาพื้นที่ป่าและระบบนิเวศน์ภายใต้แนวคิด “กาแฟอินทรีย์รักษาป่า”

วิสาหกิจชุมชนกาแฟอินทรีย์รักษาป่าบ้านผาแดงหลวง

วิสาหกิจชุมชน (Community Enterprise) เป็นยุทธศาสตร์การพัฒนาาระบบเศรษฐกิจในระดับล่างเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 “วิสาหกิจชุมชน” หมายถึง รูปแบบการบริหารกิจการของชุมชนเกี่ยวกับการผลิตสินค้า การให้บริการที่ดำเนินการโดยคณะบุคคลที่มีความผูกพัน มีวิถีชีวิตร่วมกัน และรวมตัวกันประกอบกิจการดังกล่าว เพื่อสร้างรายได้และพึ่งพาตนเอง ด้านทรัพยากร ผลผลิต ความรู้ ภูมิปัญญา ทุนทางวัฒนธรรม และทุนทางสังคม มีการจัดทำกิจกรรมที่เป็นสาธารณะของชุมชนอย่างต่อเนื่อง มีการจัดการบริหารกลุ่มที่หลากหลายและมีเครือข่ายที่ดีในการเสริมสร้างผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่หลากหลายของชุมชนสืบทอดต่อกันตลอดไป (สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน กรมส่งเสริมการเกษตร, 2548 : 1) จากความหมายดังกล่าว เสรี พงศ์พิศ (2548 : 40) ได้อธิบายเพิ่มเติมว่า วิสาหกิจชุมชนต้องมีลักษณะสำคัญ 7 ประการ คือ วิสาหกิจชุมชนจะต้องมีชุมชนเป็นเจ้าของและเป็นผู้ดำเนินการ ผลที่เกิดจากวิสาหกิจชุมชนจะต้องมาจากกระบวนการในชุมชน มีความริเริ่มสร้างสรรค์เป็นนวัตกรรมของชุมชน ใช้ฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นผสมผสานภูมิปัญญาสากลเป็นฐานความรู้ในการผลิต ดำเนินการแบบบูรณาการเชื่อมโยงกิจกรรมต่าง ๆ ให้เป็นระบบ มีกระบวนการเรียนรู้เป็นหัวใจ และพึ่งตนเองและชุมชน ดังนั้นวิสาหกิจชุมชนนับเป็นหน่วยย่อยทางเศรษฐกิจที่มีลักษณะเป็นการสร้างกระบวนการเรียนรู้โดยสนับสนุนชุมชนให้เกิดกระบวนการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมในการค้นหาและพัฒนาศักยภาพของตนเอง โดยมีฐานแนวคิดในการขับเคลื่อนโดยการรวมกลุ่มเพื่อช่วยเหลือกันในการดำเนินกิจการต่าง ๆ ที่มีลักษณะเป็นการประกอบการ บริหารจัดการเชิงธุรกิจ แต่มีได้ต้องการทำในเชิงธุรกิจเต็มรูปแบบ เพื่อสร้างรากฐานความมั่นคงให้สมาชิกและเป็นการร่วมกันสร้างระบบสวัสดิการให้ตนเอง ขณะเดียวกันก็เป็นการสร้างภูมิคุ้มกันให้กลุ่มในชุมชน อย่างไรก็ตามการเกิดขึ้นของวิสาหกิจในปัจจุบันนั้นปรากฏว่าบางกลุ่มมีความเข้มแข็งในระดับที่สามารถพึ่งพาตนเองได้แต่ขณะเดียวกันกลับมีบางกลุ่มที่ไม่สามารถบริหารจัดการภายในกลุ่มได้จนตกอยู่ในสถานะของการเป็นหนี้ ซึ่งเป็นประเด็นที่น่าสนใจและควรได้รับการศึกษาเพื่อแก้ไขต่อไป

การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนกาแฟอินทรีย์รักษาป่าบ้านผาแดงหลวง
กับความเข้มแข็งของชุมชน

วิสาหกิจชุมชนกาแฟอินทรีย์รักษาป่าบ้านผาแดงหลวง ตั้งอยู่ที่บ้านผาแดงหลวง หมู่ที่ 17 ตำบลลาวี อำเภอมะสรวย จังหวัดเชียงราย ซึ่งอยู่ห่างจากองค์การบริหารส่วนตำบลลาวี 15 กิโลเมตร ใช้เวลาในการเดินทาง 40 นาทีโดยประมาณ เนื่องจากเส้นทางการคมนาคมเป็นถนนลูกรังและคดเคี้ยว โดยกลุ่มก่อตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2555 ได้รับการสนับสนุนและคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร (สำนักงานเกษตรอำเภอมะสรวย) ซึ่งมีจำนวนสมาชิกทั้งหมดจำนวน 34 ครัวเรือน อัตรากำลังในการผลิตในปีแรกอยู่ที่ 300 ตันต่อปี ซึ่งเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องทุกปี เมื่อปี พ.ศ. 2558 กำลังในการผลิตอยู่ที่ 2,000 ตันต่อปี เช่นเดียวกับจำนวนสมาชิกที่เพิ่มขึ้นเป็น 76 ครัวเรือน สำหรับการจดทะเบียนทางกลุ่มได้ดำเนินการยื่นแบบคำขอจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชนและเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 เมื่อวันที่ 29 สิงหาคม พ.ศ. 2557 โดยใช้ชื่อว่าวิสาหกิจชุมชนกาแฟอินทรีย์รักษาป่าบ้านผาแดงหลวง ตามแบบคำขอจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชนและเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน (สวช.01) ปี พ.ศ. 2548 โดยมีนายสหรัถ พรเสริมสิน ทำหน้าที่ประธานกลุ่ม เป็นผู้มีอำนาจทำการแทนวิสาหกิจชุมชน ซึ่งจัดอยู่ในวิสาหกิจประเภทการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรในการผลิตกาแฟคุณภาพดีและแปรรูปกาแฟจากผลเชอร์รี่เป็นกะลา (ขั้นตอนการแปรรูปกาแฟจากผลเชอร์รี่เป็นกะลานั้นจะใช้เวลาประมาณ 1 – 2 สัปดาห์ โดยเริ่มจากเก็บผลเชอร์รี่มาลอกเปลือกออกจากนั้นนำมากำจัดเมือกที่ติดอยู่โดยการแช่น้ำทิ้งไว้ประมาณ 24 – 36 ชั่วโมง และนำผลกาแฟที่ได้ไปตากแดดให้แห้งบนลานซีเมนต์หรือตากบนตะแกรงที่ยกให้สูงจากพื้นดิน เพื่อระบายความชื้น ซึ่งกว่าเมล็ดกาแฟจะแห้งต้องใช้เวลาประมาณ 7 วัน จากนั้นก็จะได้กาแฟกะลา)

วัตถุประสงค์ที่สำคัญของการก่อตั้งวิสาหกิจชุมชนกาแฟอินทรีย์รักษาป่าบ้านผาแดงหลวง คือ เพื่อต้องการสร้างความเข้มแข็งให้กับเกษตรกรในรูปของกลุ่ม และใช้ระบบกลุ่มในการกำหนดและต่อรองราคา ซึ่งที่ผ่านมาการผลิตกาแฟของเกษตรกรมีลักษณะเป็นแบบปัจเจกบุคคล (Individual) บางรายมีการนำสารเคมีมาใช้ในการกระบวนการผลิตซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและถูกตรึงราคาในการรับซื้อ ที่สำคัญกว่านั้นคือสภาพพื้นดินถูกทำลายทำให้การเพาะปลูกไม่ได้ผลอย่างเต็มที่ และเกิดการย้าย

พื้นที่เพาะปลูกอันเป็นสาเหตุสำคัญของการแผ้วถางทำลายป่า แม้เกษตรกรบางรายมีกระบวนการผลิตกาแฟแบบอินทรีย์แต่ไม่มีการรับรองมาตรฐานความน่าเชื่อถือ ส่งผลให้ไม่มีอำนาจในการต่อรองราคากับผู้ซื้อได้ จากสภาพปัญหาดังกล่าวนำมาสู่กระบวนการผลิตแบบกลุ่มในรูปของวิสาหกิจชุมชนซึ่งก่อให้เกิดการสร้างมาตรฐานการผลิตที่เน้นคุณภาพและขับเคลื่อนไปในทิศทางเดียวกัน โดยการสร้างกฎและระเบียบขึ้นเพื่อใช้ในการควบคุมกระบวนการผลิต ปัจจุบันบางพื้นที่ที่มีการฟื้นฟูสภาพป่าที่ถูกทำลายจนเสื่อมโทรมให้คืนสู่สภาพป่าที่สมบูรณ์ดังเดิม โดยเฉพาะพื้นที่ป่าที่ถูกทำลายจากการทำเกษตรกรรมในช่วงก่อนที่จะมีการส่งเสริมให้ปลูกกาแฟ

เป้าหมายหลักของวิสาหกิจชุมชนกาแฟอินทรีย์รักษาป่าบ้านผาแดงหลวงในปัจจุบันคือการผลิตกาแฟคุณภาพดีและแปรรูปกาแฟจากผลเชอร์รี่เป็นกะลาเพื่อจัดจำหน่าย ซึ่งวิสาหกิจชุมชนกาแฟอินทรีย์รักษาป่าบ้านผาแดงหลวงมีความคาดหวังและกำหนดแนวทางการดำเนินงานโดยต้องการแปรรูปจากกาแฟกะลาเป็นกาแฟสาร (หลังจากได้กาแฟกะลาตามขั้นตอนที่ได้อธิบายข้างต้นแล้ว จะต้องนำไปสีเอากะลาหรือเปลือกแข็งออกจึงจะได้เป็นสารกาแฟหรือเรียกว่า “เมล็ดกาแฟดิบ”) และต้องการให้สมาชิกภายในกลุ่มผลิตกาแฟปลอดสารเคมีซึ่งจะทำให้ราคาของผลผลิตสูงขึ้นและเป็นการต่อยอดถึงความเข้มแข็งของกลุ่มในรูปแบบของการผลิตกาแฟอินทรีย์ ขณะเดียวกันพื้นที่ที่ใช้ปลูกกาแฟก็มีการส่งเสริมให้ปลูกไม้ยืนต้นประเภทอื่นเพื่อเป็นการสร้างพื้นที่ป่าควบคู่ไปด้วย ด้วยการบริหารจัดการภายใต้รูปแบบของคณะกรรมการและการดำเนินงานของสมาชิกของกลุ่ม

กระบวนการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนกับการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน

วิสาหกิจชุมชนบ้านผาแดงหลวงจึงมีลักษณะที่เป็นชุมชนเข้มแข็ง โดยมีลักษณะสำคัญที่สอดคล้องกับหลักชุมชนเข้มแข็ง 4 ประการ คือ การเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ การเป็นชุมชนที่มีการจัดการตนเอง การเป็นชุมชนที่มีจิตวิญญาณ และการเป็นชุมชนที่มีสันติภาพ (สัญญา สัญญาวิวัฒน์, 2541 : 14 - 17) เมื่อพิจารณากระบวนการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนกาแฟอินทรีย์รักษาป่าบ้านผาแดงหลวง ภายใต้กรอบลักษณะของชุมชนเข้มแข็งสามารถอธิบายได้ดังนี้

การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนกาแฟอินทรีย์รักษาป่าบ้านผาแดงหลวง
กับความเข้มแข็งของชุมชน

ประการแรก เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ เพราะเริ่มเรียนรู้จากสภาพปัญหาในระดับปัจเจก ซึ่งมองเห็นถึงความล้มเหลวของการผลิตแบบต่างคนต่างทำ เน้นการแข่งขันมากกว่าพึ่งพา การใช้สารเคมีในกระบวนการผลิต การถางพื้นที่และการเผาป่า เพื่อเพิ่มจำนวนของผลผลิต วิธีการผลิตดังกล่าวก่อให้เกิดผลกระทบต่ออย่างป็นวงกว้างต่อการดำเนินชีวิตเป็นต้นว่า ปัญหาน้ำแล้ง ดินเสื่อมคุณภาพ พื้นที่ป่าเสื่อมโทรม ระบบนิเวศน์ถูกทำลาย ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นนับเป็นบทเรียนที่ต้องกลับมาทบทวนวิธีการผลิตแบบปัจเจก ดังนั้นการพูดคุย ร่วมคิด แลกเปลี่ยนความคิดเห็นต่อประเด็นปัญหาจึงเกิดขึ้นโดยใช้กระบวนการกลุ่ม การรวมตัวกันในรูปแบบของกลุ่มทำให้ได้รับความสนใจและการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกได้แก่ เกษตรอำเภอมะสรวย องค์การบริหารส่วนตำบลาวี มูลนิธิสลายใยแผ่นดิน ในการเข้ามาให้ความรู้ด้านการผลิตกาแฟอินทรีย์ กระทั่งพัฒนาเป็นวิสาหกิจชุมชนกาแฟอินทรีย์ฯ ซึ่งในช่วงเวลาที่ผ่านมานอกจากหน่วยงานข้างต้นแล้วยังมีสถาบันการศึกษาในพื้นที่ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย ได้เข้าไปส่งเสริม สนับสนุนและให้ความรู้ทั้งในเรื่องของการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน การผลิตปุ๋ยจากเมล็ดเชอร์รี่เพื่อลดต้นทุนในการผลิต การจัดการกับแมลงและโรคต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับต้นกาแฟ ซึ่งช่วยให้สมาชิกภายในกลุ่มเกิดการเรียนรู้ร่วมกันและมีการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนกาแฟอินทรีย์รักษาป่าบ้านผาแดงหลวง อย่างเป็นระบบ

ประการที่สอง เป็นชุมชนที่มีการจัดการตนเอง เพราะมีระบบการบริหารจัดการของวิสาหกิจชุมชนกาแฟอินทรีย์รักษาป่าบ้านผาแดงหลวง เริ่มตั้งแต่การวิเคราะห์สภาพปัญหาของกลุ่มในด้านการคมนาคมขนส่ง ด้านการชลประทาน (ขาดแหล่งกักเก็บน้ำ) ด้านความรู้ (ขาดความรู้เรื่องการตลาดและการแปรรูป) ด้านกระบวนการปลูกกาแฟ ด้านเทคโนโลยีของการทดสอบคุณภาพดิน ด้านต้นทุนการผลิตที่สูง (ราคาปุ๋ย) การจัดทำแผนการพัฒนาและการลงมือปฏิบัติตามแผน กล่าวคือ มีการวางแผนในส่วนของการผลิตกาแฟ จำนวนพื้นที่ที่มีการเพราะปลูก สมาชิกที่เข้าร่วมโครงการทั้งที่เป็นรายเก่า (กาแฟอินทรีย์) และรายใหม่ซึ่งถือว่าอยู่ในระยะเปลี่ยนผ่านเพื่อเข้าสู่การปลูกกาแฟอินทรีย์เต็มรูปแบบ เพื่อวางแผนการตลาดโดยมีการมารับซื้อในพื้นที่ และกระบวนการในการผลิตจะมีการตรวจสอบคุณภาพตามกรอบเวลาที่กำหนดไว้เพื่อให้ได้กาแฟอินทรีย์

ที่มีการรับรองมาตรฐาน และการประเมินผล ในระหว่างนี้เมื่อพบปัญหา ก็จะมีการบันทึกไว้ เพื่อนำไปสู่การหาแนวทางแก้ไขปรับปรุงต่อไป สิ่งเหล่านี้ถือได้ว่าเป็นการสร้างความสำเร็จเปรียบให้กับกลุ่มในการแข่งขันทางการตลาด กระบวนการดังกล่าวก่อให้เกิดการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนกาแฟอินทรีย์รักษาป่าบ้านผาแดงหลวง อย่างเป็นระบบ มีการจัดการคล้ายกับการดำเนินงานตามวงจร PDCA (Plan, Do, Check, Action) ที่เป็นแรงส่งสำหรับการดำเนินงานในรอบต่อไป และก่อให้เกิดการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง

ประการที่สาม เป็นชุมชนที่มีจิตวิญญาณ เพราะในหมู่บ้านป่าผาแดงหลวง แม้ว่าจะประกอบไปด้วยกลุ่มคนที่มีนับถือศาสนาแตกต่างกันออกไป แต่ทว่ากิจกรรมที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านกลับได้รับความร่วมมืออย่างเต็มที่ การก่อเกิดวิสาหกิจชุมชนกาแฟอินทรีย์รักษาป่าบ้านผาแดงหลวงก็เป็นกระบวนการหนึ่งสร้างพื้นที่ให้ชาวบ้านได้มีโอกาสในการทำกิจกรรมร่วมกัน โดยผูกโยงด้วยอาชีพการปลูกกาแฟ ประเด็นสำคัญ คือ การที่ชาวบ้านตระหนักและเห็นถึงประโยชน์ของทรัพยากรอันเป็นทุนภายในชุมชนที่นำไปสู่วิถีการผลิตจนเกิดรายได้ และเกิดความรัก ความหวงแหน ความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมของชุมชน

ประการที่สี่ เป็นชุมชนที่มีสันติภาพ เพราะมีการนำผลผลิตกาแฟมาจำหน่ายให้กับวิสาหกิจชุมชนกาแฟอินทรีย์รักษาป่าบ้านผาแดงหลวง นั้น ทำให้ชาวบ้านไม่จำเป็นต้องดิ้นรนแข่งขันกันเพื่อนำเอาผลผลิตไปจำหน่ายยังภายนอกชุมชนเหมือนแต่ก่อน ทางกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกาแฟอินทรีย์รักษาป่าบ้านผาแดงหลวง สามารถรับซื้อผลผลิตของชาวบ้านซึ่งเป็นสมาชิกภายในกลุ่มได้อย่างทั่วถึง ภายใต้กติกาที่ใช้ร่วมกัน คือ ผลผลิตของกาแฟนั้นต้องเป็นกาแฟอินทรีย์ที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพจากคณะกรรมการวิสาหกิจชุมชนกาแฟอินทรีย์รักษาป่าบ้านผาแดงหลวง โดยไม่มีการแบ่งแยกตามความแตกต่างของการนับถือศาสนาหรือชาติพันธุ์ ซึ่งนับว่าเป็นการลดการแข่งขันอันเป็นสาเหตุสำคัญของความขัดแย้ง และทำให้คนในหมู่บ้านอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ภายใต้หลักการแบ่งผลประโยชน์อย่างเท่าเทียมกัน

ความเข้มแข็งของชุมชนที่เกิดจากวิสาหกิจชุมชนกาแฟอินทรีย์

ในพื้นที่ตำบลวารีนันมีวิสาหกิจชุมชนเกิดขึ้นประมาณ 60 กลุ่ม โดยแยกประเภทเป็นกลุ่มแปรรูป บริการ อาหาร เกษตรกรรม ออมทรัพย์ ด้วยลักษณะ

การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนกาแฟอินทรีย์รักษาป่าบ้านผาแดงหลวง
กับความเข้มแข็งของชุมชน

ทางภูมิศาสตร์ของพื้นที่ตำบลาวีซึ่งมีความอุดมสมบูรณ์เนื่องจากเป็นภูเขาสูงชันสลับกับป่าดงดิบและอากาศเย็นตลอดทั้งปีจึงเหมาะแก่การเพาะปลูกกาแฟ ด้วยลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่เอื้ออำนวยเกษตรกรส่วนใหญ่ในพื้นที่จึงนิยมปลูกกาแฟและเป็นอาชีพหลัก ซึ่งถือได้ว่าเป็นผลผลิตทางการเกษตรที่สร้างชื่อเสียงให้กับตำบลาวีเป็นที่รู้จักของคนภายนอก และเมื่อก้าวถึงเรื่องของกาแฟแล้ว เพื่อให้เข้ากับสภาวะการณ์ในปัจจุบันภายใต้กระแสของการให้ความสำคัญกับสุขภาพและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ คงจะหนีไม่พ้นเรื่องของกาแฟอินทรีย์ (Organic Coffee) ดังที่กล่าวไปแล้วว่าวิสาหกิจชุมชนตำบลาวีนั้นมีจำนวนประมาณ 60 กลุ่ม ซึ่งกลุ่มที่ผู้เขียนให้ความสนใจ คือกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกาแฟอินทรีย์รักษาป่าบ้านผาแดงหลวงที่มีการดำเนินงานภายใต้ประเด็นการอนุรักษ์ทรัพยากรในพื้นที่และสามารถพัฒนาไปสู่การเป็นชุมชนเข้มแข็งได้ กล่าวคือ ชาวบ้านผาแดงหลวงซึ่งมีอาชีพหลักในการปลูกกาแฟได้รวมตัวกันก่อตั้งกลุ่มผลิตกาแฟอินทรีย์ขึ้นในรูปของวิสาหกิจชุมชน นอกจากกระบวนการขั้นตอนในการผลิตจะงดใช้สารเคมีทุกชนิดเพื่อความปลอดภัยของผู้บริโภคแล้ว ยังมีการดูแลรักษาป่าโดยการปลูกต้นไม้ในพื้นที่แปลงเกษตรควบคู่ไปด้วย ประกอบกับคณะกรรมการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกาแฟอินทรีย์รักษาป่าบ้านผาแดงหลวงล้วนเป็นกลุ่มคนรุ่นใหม่ของชุมชนที่มีอุดมการณ์แน่วแน่ในการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง ผ่านกระบวนการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนกาแฟอินทรีย์รักษาป่าบ้านผาแดงหลวง

การก่อเกิดวิสาหกิจชุมชนกาแฟอินทรีย์ฯ นำไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชนในมิติต่าง ๆ ดังนี้ **มิติแรก** การมีส่วนร่วมของคนภายในชุมชน ที่เกิดจากการแลกเปลี่ยนทางความคิดเกี่ยวกับความรู้ในการผลิตกาแฟอินทรีย์ ส่งผลให้คนในชุมชนเกิดความกล้าแสดงความคิดเห็นต่อประเด็นต่าง ๆ เช่น การจัดทำบริการสาธารณะ การเข้าร่วมในเวทีประชาคม หรือการลงแรงในการทำงานให้กับชุมชนก็ได้รับการร่วมมืออย่างเต็มที่ เห็นได้จากถนนที่ใช้คนมาคมเข้าสู่หมู่บ้านบางช่วงนั้น ชาวบ้านได้ช่วยกันลงแรงในการก่อสร้าง **มิติที่สอง** การบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ ผลจากการเรียนรู้การบริหารจัดการในรูปแบบวิสาหกิจชุมชน ถูกนำไปใช้ต่อยอดในการทำงานด้านอื่น ๆ ในชุมชน โดยเฉพาะการดำเนินโครงการพัฒนาในด้านโครงสร้างพื้นฐาน การส่งเสริมอาชีพอื่นนอกจากการปลูกกาแฟ เช่น การเลี้ยงหมู การเลี้ยงไก่ ซึ่งเริ่มตั้งแต่การจัดประชุมเพื่อระดมความคิดเห็น

การมีมิตรร่วม แล้วจึงจะนำไปสู่การปฏิบัติ และประเมินผลตามลำดับ **มิติที่สาม** การพึ่งพาตนเอง ในด้านการผลิตที่อาศัยทุนภายในชุมชนเป็นหลัก ซึ่งทำให้ชุมชนเรียนรู้ถึงคุณค่าของ ทรัพยากรดิน ป่าไม้ น้ำ อันเป็นปัจจัยในการผลิตที่สำคัญ การเรียนรู้ดังกล่าวส่งผล ให้เกิดการฟื้นฟูป่าเสื่อมโทรมจากการทำไร่ข้าวโพด ถั่ว ให้กลับมาอุดมสมบูรณ์อีกครั้ง ด้วยพลังของคนในชุมชนเอง ด้วยแนวคิดกาแพอินทรีย์รักษาป่าบ้านผาแดงหลวง ซึ่งเป็นการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติควบคู่กับการดูแลรักษา

ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนกับการเป็นชุมชนเข้มแข็ง

ประเด็นความน่าสนใจที่มีความเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการของ วิสาหกิจชุมชนกาแพอินทรีย์รักษาป่าบ้านผาแดงหลวงซึ่งนำไปสู่การเป็นชุมชน ที่เข้มแข็งนั้น สามารถอธิบายได้ภายใต้หลักปัจจัยการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน 3 ปัจจัย (งพล พรหมสาขา ณ สกลนคร, 2556 : 16) ได้แก่

ปัจจัยภายในกลุ่มวิสาหกิจ ได้แก่ การมีส่วนร่วมของสมาชิกในการวาง กฎระเบียบ การแบ่งบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบ การระดมทุน การแบ่งปัน ผลประโยชน์ ความเสียสละ ความสามัคคี ความร่วมมือของสมาชิกและครอบครัว การดำเนินกิจกรรมที่ต่อเนื่อง การควบคุมคุณภาพของสินค้า การจัดสรรเวลาในการทำกิจกรรม การพัฒนาความรู้ การพัฒนากิจกรรมและตลาด ศักยภาพของผู้นำและสมาชิกของ วิสาหกิจชุมชนและบทบาทในองค์กรชุมชน และการติดต่อประสานงานกับภาคีเครือข่ายต่าง ๆ

ปัจจัยภายในชุมชน ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างคนภายในชุมชน วัฒนธรรมและ ประเพณี โครงสร้างประชากรในชุมชน การพัฒนาคนรุ่นใหม่ ทรัพยากรที่มีในชุมชน เกื้อหนุนต่อกิจกรรมของวิสาหกิจชุมชน การจ้างงานในชุมชน การมีส่วนร่วมของชุมชน ในการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์และการมีตลาดชุมชนรองรับ ตลอดจนการยอมรับของชุมชน

ปัจจัยภายนอกชุมชน ได้แก่ เจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้อง นโยบายรัฐ เครือข่ายภาคี กลไกทางการตลาด และการคมนาคมขนส่งผลผลิต

จากปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนทั้ง 3 ประการ ที่ได้กล่าวมาข้างต้นนั้น มีประเด็นร่วมที่เป็นประโยชน์ต่อการใช้วิเคราะห์การบริหารจัดการของวิสาหกิจชุมชน กาแพอินทรีย์รักษาป่าบ้านผาแดงหลวงเพื่อการเป็นชุมชนเข้มแข็ง ดังนี้

การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนกาแฟอินทรีย์รักษาป่าบ้านผาแดงหลวง
กับความเข้มแข็งของชุมชน

การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน

วิเคราะห์ปัจจัยภายในกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ประการแรก วิสัยทัศน์ของประธาน และคณะกรรมการวิสาหกิจชุมชนกาแฟอินทรีย์รักษาป่าบ้านผาแดงหลวง หากมองในมิติของการพัฒนาชุมชน ซึ่งจำแนกรูปแบบผู้นำออกเป็น 6 ลักษณะ คือ ผู้นำทางความคิด ผู้นำทางด้านศีลธรรม ผู้นำทางด้านอาชีพ ผู้นำทางการเทศน์ / การพูด ผู้นำที่สามารถประยุกต์งานราชการกับเป้าหมาย และผู้นำทางการประสานทรัพยากร เมื่อนำเอารูปแบบของผู้นำทั้ง 6 ลักษณะมาใช้เป็นกรอบเพื่อพิจารณาลักษณะของผู้นำวิสาหกิจชุมชนกาแฟอินทรีย์รักษาป่าบ้านผาแดงหลวงนั้น สามารถอธิบายได้ว่าผู้นำวิสาหกิจชุมชนกาแฟอินทรีย์รักษาป่าบ้านผาแดงหลวงมีลักษณะเป็นผู้นำทางความคิดที่สามารถนำเสนอแนวคิดการพึ่งตนเองทางการเกษตร แนวคิดการวิเคราะห์ชุมชนและแนวทางการศึกษาผ่านการถ่ายทอดองค์ความรู้ที่ได้รับ นอกจากนี้มีลักษณะของผู้นำทางความคิดแล้วยังเป็นผู้นำทางด้านอาชีพ เป็นผู้นำที่มีความสามารถในการปฏิบัติเรื่องการเกษตรแบบอินทรีย์ และมีกระบวนการทำงานที่ดีกับชาวบ้าน (นันทิยา หุตานวัตร และ ณรงค์ หุตานวัตร, 2547 : 44 - 45) หรือเรียกว่าผู้นำตามธรรมชาติที่คอยต่อสู้และปกป้องผลประโยชน์เพื่อชุมชน การที่ประธานและคณะกรรมการวิสาหกิจชุมชนกาแฟอินทรีย์รักษาป่าบ้านผาแดงหลวง เป็นกลุ่มคนรุ่นใหม่ของชุมชน จึงมีลักษณะการทำงานที่ให้ความสำคัญกับการคิดวิเคราะห์ และกำหนดทิศทางการพัฒนาอย่างเป็นระบบ ประกอบกับการที่หน่วยงานภายนอกที่มองเห็นถึงต้นทุนทางทรัพยากรในพื้นที่ได้เข้ามาให้การส่งเสริมสนับสนุน ด้านกระบวนการบริหารจัดการ ด้านการวางแผน ด้านการให้ความรู้ในการปลูกกาแฟอินทรีย์ รวมถึงการรับซื้อจึงทำให้กลุ่มเกิดกระบวนการเรียนรู้ในเทคนิคการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ ตั้งแต่การวางแผนการตลาดที่เน้นความเป็นอัตลักษณ์ของกาแฟอินทรีย์ การตั้งเป้าหมายการผลิตที่สามารถรักษาระดับมาตรฐานของราคา ในส่วนรายได้ที่ชุมชนได้รับนั้น ประธานและคณะกรรมการกลุ่มจะนำไปใช้ในการพัฒนาชุมชนโดยการสร้างสาธารณประโยชน์ต่าง ๆ อาทิ ป้ายทางเข้าหมู่บ้าน ถนน จัดซื้อสุกร ไก่ไข่มาเลี้ยงเพื่อสร้างอาชีพ ผลจากการดำเนินงานจึงเห็นได้ชัดอย่างเป็นรูปธรรมส่งผลให้จำนวนสมาชิกภายในกลุ่มมีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง เพราะเห็นถึงผลลัพธ์และประโยชน์ที่ย้อนกลับมาสู่ชุมชน จากเริ่มก่อตั้งวิสาหกิจ เมื่อปี พ.ศ. 2555 มีจำนวนสมาชิกทั้งหมด 34 ครัวเรือน

และเมื่อปี พ.ศ. 2558 จำนวนสมาชิกเพิ่มขึ้นเป็น 76 ครัวเรือน สะท้อนถึงความเชื่อมั่นของสมาชิกทุกคนที่มีต่อคณะกรรมการบริหารวิสาหกิจชุมชนกาแฟอินทรีย์รักษาป่าบ้านผาแดงหลวง ซึ่งก่อให้เกิดความรู้สึกในความเป็นเจ้าของชุมชนร่วมกัน เกิดความหวงแหนในทรัพยากรธรรมชาติภายในชุมชน ทรัพยากรธรรมชาติที่ถูกทำลายก็มีการปลูกทดแทนขึ้นมาใหม่ ที่สำคัญคือการสร้างชุดความรู้ของการอยู่ร่วมกันระหว่างคนกับป่าในรูปแบบของการใช้ประโยชน์ควบคู่กับการรักษา

ประการที่สอง กระบวนการมีส่วนร่วมซึ่งไพศาล แก้วบุตรดี (2556) อธิบายว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่จะนำไปสู่ความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชน การมีส่วนร่วมของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนกาแฟอินทรีย์รักษาป่าบ้านผาแดงหลวง มีระบบความสัมพันธ์เชิงแน่นแฟ้นผ่านระบบครอบครัว เครือญาติและเพื่อน ซึ่งประเด็นนี้สำหรับวิสาหกิจชุมชนกาแฟอินทรีย์รักษาป่าบ้านผาแดงหลวง สามารถสะท้อนให้เห็นได้จากการรวมตัวกันของสมาชิกภายในวิสาหกิจชุมชนกาแฟอินทรีย์รักษาป่าบ้านผาแดงหลวงที่เป็นไปด้วยความสมัครใจหลายคนเห็นถึงผลการดำเนินงานที่เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมต่อชุมชนดังที่กล่าวข้างต้น ดังนั้นการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นจึงได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากสมาชิกของกลุ่มไม่จะเป็นการเข้าร่วมประชุมอย่างพร้อมเพรียงกัน การปฏิบัติตามกฎระเบียบอย่างเคร่งครัด เช่น ห้ามใช้สารเคมีทุกชนิด ไม่ว่าจะกรณีใด ๆ ในแปลงเกษตรอินทรีย์หรือในแปลงกาแฟจะต้องปลูกไม้ยืนต้นที่มีขนาดสูงกว่าต้นกาแฟไม่น้อยกว่า 50 ต้นต่อไร่ ในกรณีที่แปลงกาแฟไม่มีไม้ยืนต้นจะต้องเริ่มปลูกไม้ยืนต้นภายใน 6 เดือนหลังจากที่เข้าร่วมกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกาแฟอินทรีย์รักษาป่าบ้านผาแดงหลวง สอดคล้องกับกันยารัตน์ เเพ็งพอรู้ (2555 : 58) อธิบายเพิ่มเติมว่ามีปัจจัยแห่งความสำเร็จของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนอีกประการหนึ่งที่สำคัญคือ ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของสมาชิก ความร่วมมือร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ และร่วมรับผิดชอบของสมาชิกในกลุ่มจะส่งผลให้กลุ่มมีความเจริญก้าวหน้า

วิเคราะห์ปัจจัยภายในชุมชนบ้านผาแดงหลวง ผลพวงของการให้ความร่วมมือของสมาชิกภายในกลุ่มเกี่ยวกับการผลิตกาแฟอินทรีย์ภายใต้รูปแบบของวิสาหกิจชุมชนกาแฟอินทรีย์รักษาป่าบ้านผาแดงหลวงนั้น ก่อให้เกิดการขยายความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน แม้ว่าผู้คนในชุมชนนั้นจะมีความหลากหลายทางชาติพันธุ์และการนับถือศาสนา กล่าวคือ ชาวบ้านผาแดงหลวงนับถือศาสนาที่แตกต่างกัน

การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนกาแฟอินทรีย์รักษาป่าบ้านผาแดงหลวง
กับความเข้มแข็งของชุมชน

โดยสามารถแบ่งออกเป็น ศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ (โปรเตสแตนต์กับคาทอลิก) และ นับถือผีบรรพบุรุษ แต่การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนนั้นทุกคนกลับให้ความร่วมมืออย่างเต็มที่เพื่อประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นต่อส่วนรวม นับว่าเป็นการก้าวข้ามเรื่องของ ความแตกต่างทางศาสนาและความแตกต่างทางชาติพันธุ์โดยยึดเอาผลประโยชน์สาธารณะ เป็นหลัก เห็นได้จากการปลูกต้นไม้ทดแทนป่าที่ถูกทำลาย การทำแนวกันไฟเพื่อป้องกัน ไฟป่า การดูแลพื้นที่ป่าจากการเข้ามาบุกรุกและจับจองของผู้มีอิทธิพล ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นนั้นอาจกล่าวได้ว่าเป็นกระบวนการหนึ่งของการสร้างความรู้สึกในการเป็นเจ้าของ ทรัพยากรร่วมกันของคนในชุมชน โดยการตระหนักและหวงแหนทรัพยากรในพื้นที่ อันเป็นต้นทุนทางเศรษฐกิจที่สำคัญของชุมชน ความรู้สึกร่วมที่ถูกถ่ายทอดสู่การปฏิบัติ ในลักษณะของการดูแลรักษาและปกป้องทรัพยากรดังกล่าวนับเป็นปัจจัยเกื้อหนุน ที่สำคัญต่อการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนท้องถิ่น ภายใต้เงื่อนไขข้อจำกัดด้าน การคมนาคมขนส่งที่ค่อนข้างลำบากส่งผลให้คนภายในชุมชนต้องเรียนรู้สำหรับ การพึ่งพาตนเองและลดการพึ่งพิงจากภายนอกเพื่อความอยู่รอด ซึ่งเป็นการพลิกวิกฤต หรืออุปสรรคให้เป็นแรงผลักดันในการก้าวข้ามความลำบากในการดำเนินงานของวิสาหกิจ ชุมชนกาแฟอินทรีย์รักษาป่าบ้านผาแดงหลวง ดังนั้นความร่วมมือของสมาชิกวิสาหกิจ ชุมชนกาแฟอินทรีย์รักษาป่าบ้านผาแดงหลวง จึงนำไปสู่ความเป็นชุมชนเข้มแข็งโดยอาศัย ทุนทางสังคมเป็นตัวขับเคลื่อนภายใต้การบริหารจัดการในรูปของวิสาหกิจชุมชน และอาจ จะใช้เป็นชุมชนต้นแบบเพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่อื่น ๆ ได้ ในกรณีวิเคราะห์ ปัจจัยภายในชุมชนบ้านผาแดงหลวงสามารถอธิบายโดยแบ่งออกเป็นประเด็น ดังนี้

ประการแรก วัฒนธรรมและประเพณี ไม่อาจปฏิเสธได้ว่าความเข้มแข็งของ ชุมชนนั้นมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอย่างแนบแน่นกับรากฐานทางวัฒนธรรมประเพณี ซึ่งวัฒนธรรมประเพณีของแต่ละชุมชนท้องถิ่นเสมือนเป็นเบ้าหลอมสำคัญของการหล่อหลอม ให้คนในชุมชนมีความรู้สึกร่วมเป็นหนึ่งเดียว อันเป็นหลักการพื้นฐานของความสามัคคี ที่มีจะมาพร้อมกับการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน หากกล่าวได้ว่าวัฒนธรรมและประเพณี คือทุนทางสังคมประการหนึ่งที่ทำให้เกิดความเป็นชุมชนเข้มแข็งก็คงไม่ผิดนัก ดังผลการ ศึกษาวิจัยของ นุทิศ เอี่ยมใส (2555 : 109) เรื่องทุนทางศิลปวัฒนธรรมประเพณีกับการพัฒนา ความเข้มแข็งของชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่าทุนทางศิลปวัฒนธรรมประเพณี

ของชุมชนสามารถสร้างความเข้มแข็งให้กับพื้นที่กรณีศึกษาได้เป็นอย่างดี ซึ่งสอดคล้องกับวัฒนธรรมของคนในชุมชนบ้านผาแดงหลวงอันเป็นสายสัมพันธ์ที่คอยร้อยรัดเกี่ยวโยงให้คนในชุมชนมีความรู้สึกร่วมเดียวกันภายใต้วาทกรรมการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน การก่อตั้งวิสาหกิจชุมชนกาแฟอินทรีย์รักษาป่าบ้านผาแดงหลวงเป็นกิจกรรมที่สำคัญที่ถูกนำมาใช้เพื่อขับเคลื่อนและสนองตอบต่อวาทกรรมดังกล่าว แม้ว่าคนในชุมชนบ้านผาแดงหลวงจะนับถือศาสนาที่แตกต่างกันโดยแบ่งออกเป็นพุทธศาสนาคริสต์ (โปรเตสแตนต์กับคาทอลิก) และนับถือผีบรรพบุรุษ แต่คนในชุมชนมีความรู้สึกร่วมในความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน จึงไม่มีความรู้สึกถึงความเป็นอื่นเห็นได้จากการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนที่มักจะได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากสมาชิกในชุมชน ดังนั้นวัฒนธรรมและประเพณีของชุมชนบ้านผาแดงหลวงมีส่วนสำคัญต่อการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน ซึ่งสะท้อนให้เห็นจากความสามัคคี ความร่วมแรงร่วมใจของสมาชิกภายในชุมชนที่แสดงออกโดยการเข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกัน วัฒนธรรมประเพณีเป็นอย่างดี อาทิ พิธีขึ้นบ้านใหม่ พิธีทำประตูบ้าน พิธีทำบุญหมู่บ้าน การให้ความสำคัญในการเข้าร่วมกิจกรรม ด้านวัฒนธรรมประเพณีของชุมชนนั้นนำไปสู่การรวมกลุ่ม ซึ่งการรวมกลุ่มก่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนภายใต้กระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ที่มีทั้งการถกเถียงในประเด็นที่ความคิดเห็นวางอยู่บนพื้นฐานความเชื่อคนละชุดกัน จนเกิดการประนีประนอม และนำไปสู่การตัดสินใจเพื่อหาจุดร่วมเดียวกัน ผลพวงจากกระบวนการหล่อหลอมทางความคิดที่ถ่ายทอดออกมาเป็นพฤติกรรมด้วยกลไกของวัฒนธรรมประเพณี นับเป็นรากฐานสำคัญที่เชื่อมโยงไปสู่การดำเนินกิจกรรมอื่น ๆ ซึ่งวิสาหกิจชุมชนกาแฟอินทรีย์รักษาป่าบ้านผาแดงหลวงที่ได้รับความร่วมมือจากสมาชิกเป็นอย่างดีในการบริหารจัดการนั้นจำต้องยอมรับว่าวัฒนธรรมประเพณีเป็นปัจจัยเกื้อหนุนสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้การบริหารจัดการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกาแฟอินทรีย์รักษาป่าบ้านผาแดงหลวงพัฒนาไปสู่การเป็นชุมชนเข้มแข็ง

ประการที่สอง การพัฒนาคนรุ่นใหม่ สมาชิกที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านผาแดงหลวงในปัจจุบันประกอบไปด้วยกลุ่มคนในหลากหลายช่วงอายุตั้งแต่ วัยเด็ก วัยทำงาน และวัยสูงอายุ แต่กลุ่มคนที่มีบทบาทในฐานะผู้นำชุมชน คือ กลุ่มคนรุ่นใหม่ซึ่งอยู่ในช่วงอายุ 27 - 35 ปี ที่ดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านและผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกสภาองค์การบริหาร

การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนกาแฟอินทรีย์รักษาป่าบ้านผาแดงหลวง
กับความเข้มแข็งของชุมชน

ส่วนตำบล คณะกรรมการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกาแฟอินทรีย์รักษาป่าบ้านผาแดงหลวง การดำเนินงานในชุมชนจึงสะท้อนให้เห็นถึงแนวความคิดของคนรุ่นใหม่ เช่น การสร้างระบบการบริหารที่โปร่งใสตรวจสอบได้ การสร้างเครือข่ายกับสถาบันศึกษาในเขตภาคเหนือ เพื่อขอรับการส่งเสริมและสนับสนุนองค์ความรู้ใหม่ ๆ ทั้งเรื่องของการแปรรูป การเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร การดูแลรักษาผลผลิต และการค้นคว้าวิจัยร่วมกัน นอกจากการสร้างเครือข่ายกับกลุ่มในลักษณะของเกษตรกรพันธสัญญา การที่ผู้นำมีคุณภาพย่อมทำให้การทำงานประสบความสำเร็จ ดังนั้นการพัฒนาคนรุ่นใหม่ที่จะรับหน้าที่สานต่อความเป็นผู้นำจึงไม่อาจจะละเลยได้ ซึ่งรวมไปถึงคนรุ่นใหม่ที่กำลังจะก้าวเข้าสู่การทำงานให้กับชุมชนอย่างเต็มรูปแบบ การพัฒนาและเสริมสร้างองค์ความรู้ใหม่ ๆ จึงเป็นเรื่องจำเป็นสำหรับกลุ่มคนรุ่นใหม่ทั้งในแง่ของการพัฒนาทรัพยากรบุคคลและเพื่อเป็นฐานในการสร้างนวัตกรรมให้กับชุมชน รูปแบบของการพัฒนานั้นเริ่มตั้งแต่การศึกษาดูงานจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การอบรม และจากประสบการณ์ในการทำงานที่ผ่านมาของแต่ละคนในลักษณะของการจัดการความรู้ (Knowledge Management) ซึ่งคนรุ่นใหม่บางรายที่เข้ามาทำงานให้กับกลุ่มหรือชุมชนเคยมีประสบการณ์ในการทำงานต่างประเทศมาก่อน ดังนั้นจึงมีมุมมอง แนวคิดในการทำงานแบบใหม่ที่ต่างออกไปจากรูปแบบเดิมที่เน้นการผลิตแบบครัวเรือนมากกว่าอุตสาหกรรม การนำแนวคิดการทำงานรูปแบบใหม่ ๆ การหาเครือข่ายเพื่อสร้างความร่วมมือกับสถาบันทางการศึกษา การถ่ายทอดความรู้สู่สมาชิกตั้งแต่ในขั้นตอนของการปลูก การดูแลรักษากาแฟอินทรีย์ เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม ซึ่งเป็นแบบอย่างที่ดีในเรื่องของการเสียสละเพื่อส่วนรวม

ประการที่สาม มีระบบเศรษฐกิจแบบพึ่งตนเองบนฐานของทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน เริ่มตั้งแต่กระบวนการผลิต การบริโภค สะสมและกระจายส่วนเกิน

สามารถอธิบายได้ว่า ทรัพยากรที่มีในชุมชนเกื้อหนุนต่อกิจกรรมของวิสาหกิจชุมชน ด้วยบริบทลักษณะทางภูมิศาสตร์ของพื้นที่ป่าบ้านผาแดงหลวงส่วนใหญ่เป็นภูเขาสูงชัน สลับกับป่าดงดิบ มีลำธารสายต่าง ๆ ที่ไหลผ่านลงสู่แม่น้ำแม่สรวย ทำให้สภาพดินมีความอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การเพาะปลูก ด้วยสภาพพื้นที่ที่เอื้ออำนวยประกอบกับมีอากาศเย็นตลอดทั้งปี ทำให้เกษตรกรส่วนใหญ่หันมาประกอบอาชีพหลักโดยการปลูกกาแฟ ซึ่งในระยะเริ่มแรกยังไม่มีการรวมกลุ่ม จึงประสบกับปัญหาอุปสรรคหลายประการ

เช่น ไม่มีพ่อค้าเข้าไปรับซื้อ เนื่องจากการขนส่งคมนาคมไม่สะดวก เส้นทางเป็นถนนลูกรัง และทางแคบขึ้นเขาสลัดกับทางโค้ง การนำผลผลิตมาจำหน่ายเองก็ต้องเสียค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น และถูกกดราคา การที่ชุมชนมีทรัพยากรที่เกื้อหนุนต่อการปลูกกาแฟซึ่งกลายเป็นอาชีพหลักของสมาชิกในชุมชน จึงก่อให้เกิดการจัดตั้งวิสาหกิจชุมชนกาแฟอินทรีย์รักษาป่า บ้านผาแดงหลวงขึ้น โดยมีเป้าหมายร่วมกันคือ กาแฟอินทรีย์รักษาป่า การผลิตและจำหน่ายในรูปของกลุ่มจึงกลายเป็นอำนาจต่อรองกับพ่อค้าคนกลางได้ในระดับหนึ่ง ขณะที่อีกด้านหนึ่งเมื่อเกิดวิสาหกิจชุมชนแล้ว สมาชิกทุกคนก็ทำหน้าที่ดูแลรักษาทรัพยากรเหล่านั้นเป็นต้นว่า มีการปลูกต้นไม้ในพื้นที่แปลงเกษตรและพื้นที่ป่าที่ถูกทำลาย การคอยสอดส่องดูแลป่าไม่ให้บุคคลภายนอกเข้ามาบุกรุกทำลาย ซึ่งสมาชิกทุกคนตระหนักเข้าใจในการอยู่ร่วมกับธรรมชาติแบบเกื้อกูลซึ่งกันและกันในแง่ของการใช้ประโยชน์ควบคู่กับการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติ นับเป็นการน้อมนำเอาหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติ

วิเคราะห์ปัจจัยภายนอกชุมชนบ้านผาแดงหลวง ประการแรก การสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก คำว่า “กาแฟอินทรีย์รักษาป่า” นั้นเกิดขึ้นภายใต้ความร่วมมือระหว่างวิสาหกิจชุมชนกาแฟอินทรีย์รักษาป่าบ้านผาแดงหลวงกับ บริษัท กรีนเนท เอสอี จำกัด ภายใต้การให้คำปรึกษาแนะนำโดยมูลนิธิสายใยแผ่นดิน ซึ่งเป็นหน่วยงานภายนอกที่จัดทำระบบชุมชนรับรองแบบมีส่วนร่วมในการตรวจสอบกันเอง PGS (Participatory Guarantee Systems) และได้จัดทำระบบรับรองแบบมีส่วนร่วมในช่วงปลายปี 2555 กับเกษตรกรในอำเภอแม่สรวยและอำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย กิจกรรมของเครือข่าย PGS คือ การให้บริการประเมินมาตรฐานและระบบการทำงานของหน่วยงานในประเทศไทย โดยการประเมินตั้งอยู่บนหลักการเกษตรอินทรีย์ของสมาพันธ์เกษตรอินทรีย์นานาชาติ IFOAM (International Federation of Agriculture Movements) ซึ่งสมาชิกทุกรายจะต้องปฏิบัติตามมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ เช่น บริษัท กรีนเนท เอสอี จำกัด (บริษัทผู้รับซื้อในลักษณะของเกษตรพันธสัญญา) ได้เข้ามาส่งเสริมและสนับสนุนเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟชุมชนผาแดงหลวงในรูปของวิสาหกิจชุมชน ภายใต้โครงการกาแฟอินทรีย์รักษาป่า โดยมีกำหนดกรอบมาตรฐานการปฏิบัติให้กับเกษตรกรที่ประสงค์เข้าร่วมในโครงการทั้งนี้ เพื่อให้เกิดความชัดเจนผู้เขียนจึงขออธิบายถึงขั้นตอนสำคัญ

การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนกาแฟอินทรีย์รักษาป่าบ้านผาแดงหลวง
กับความเข้มแข็งของชุมชน

ตามมาตรฐานการปฏิบัติโดยสังเขป ดังนี้ 1) ระยะเวลาปรับเปลี่ยนเป็นเกษตรอินทรีย์ ต้นกาแฟมีระยะเวลาปรับเปลี่ยนขั้นต่ำ 18 เดือน 2) การสร้างความหลากหลายทางชีวภาพในแปลงกาแฟจะต้องปลูกไม้ให้ร่มที่มีขนาดสูงกว่าต้นกาแฟไม่น้อยกว่า 50 ต้นต่อไร่ 3) ในแปลงกาแฟทุกแปลงจะต้องมีต้นไม้พื้นบ้านไม่น้อยกว่า 10 ชนิด โดยครึ่งหนึ่งมีทรงพุ่มที่สูงกว่าต้นกาแฟ และอีกครึ่งหนึ่งที่มีทรงพุ่มระดับไม่เกิน 3 เมตร 4) ต้องใช้ปุ๋ยอินทรีย์อย่างผสมผสาน เช่น ใช้ปุ๋ยคอกร่วมกับปุ๋ยหมัก หรือปุ๋ยพืชสด 5) ห้ามนำต้นกล้าที่เพาะและบำรุงเลี้ยงด้วยปุ๋ยเคมี รวมทั้งสารเคมีอื่น ๆ ปลูกลงในแปลงที่ขอการรับรองเกษตรอินทรีย์ 6) ห้ามใช้ปุ๋ยเคมี ยาฆ่าแมลง และยาฆ่าหญ้าหรือสารสังเคราะห์ทุกชนิด ไม่ว่าจะเป็นกรณีใด ๆ ในแปลงเกษตรอินทรีย์ การเข้ามาส่งเสริมและสนับสนุนของบริษัทกรีนเนท เอสอี จำกัด นับเป็นการช่วยสร้างภาพลักษณ์ให้กับกาแฟที่ผลิตขึ้นในหมู่บ้านผาแดงหลวงให้เป็นที่รู้จักแก่ผู้คนภายนอกในภาพของกาแฟอินทรีย์รักษาป่า ซึ่งมีกระบวนการผลิตผลโดยไม่ใช่สารเคมีควบคู่กับการสร้างป่า รวมถึงมีการจัดโครงสร้างในการบริหารภายในกลุ่มอย่างเป็นระบบ เช่น ระบบการบันทึกข้อมูล การนำแบบควบคุมสถานะในการผลิตมาใช้ สิ่งที่เกิดขึ้นเหล่านี้คือกระบวนการเรียนในการทำงานเป็นกลุ่มหรือการทำงานเป็นทีมที่ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของสมาชิกทุกคนซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของการเป็นชุมชนที่เข้มแข็งต่อไป

ประการที่สอง ความต้องการผลผลิตกาแฟจากภายนอก ปัจจุบันกระแสความนิยมในการดื่มกาแฟเป็นที่แพร่หลายในสังคม สังเกตได้จากร้านกาแฟที่นับวันจะมีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสะท้อนถึงความต้องการของตลาดกาแฟที่นับวันยังมีเพิ่มขึ้น จึงเป็นโอกาสที่ดีสำหรับเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟที่จะสร้างรายได้ให้กับตนเอง ประกอบกับในยุคปัจจุบันเป็นช่วงที่คนในสังคมให้ความสำคัญกับสุขภาพส่งผลให้กาแฟอินทรีย์เป็นที่นิยมอย่างมากสำหรับผู้บริโภค ด้วยเหตุผลนี้เองการผลิตกาแฟอินทรีย์ของวิสาหกิจชุมชนบ้านผาแดงหลวงจึงเป็นที่ต้องการของตลาดและสามารถจำหน่ายได้ราคาสูง ด้วยการผลิตตามมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ จากความต้องการของตลาดกาแฟทำให้วิสาหกิจชุมชนกาแฟอินทรีย์รักษาป่าบ้านผาแดงหลวงสามารถสร้างรายได้ให้กับตนเองและชุมชน รายได้ที่ได้รับถูกนำไปใช้ในการพัฒนาผลผลิตพัฒนาคุณภาพชีวิตและพัฒนาสาธารณประโยชน์ภายในชุมชนจนสมาชิกในชุมชนเริ่มเห็นสิ่งที่เกิดขึ้นกับ

ชุมชนในลักษณะของการพัฒนาทั้งในแง่ของอาชีพและสาธารณูปโภค โครงสร้างพื้นฐาน ภายในชุมชน ซึ่งงบประมาณที่นำมาใช้ในการสร้างสิ่งเหล่านี้ล้วนมาจากการทำงานร่วมกัน ของสมาชิกภายในชุมชน การรวมกลุ่มจึงมีความเข้มแข็งและสามารถขยายขนาดของกลุ่ม ให้ใหญ่ขึ้น ภายใต้การร่วมมือของสมาชิกทุกคน

บทส่งท้าย

กระบวนการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนกาแฟอินทรีย์รักษาป่าบ้านผาแดงหลวง มีลักษณะของความเป็นชุมชนเข้มแข็ง 4 ประการ ประกอบด้วย การเป็นชุมชนแห่ง การเรียนรู้ การเป็นชุมชนที่มีการจัดการตนเอง การเป็นชุมชนที่มีจิตวิญญาณ และการเป็น ชุมชนที่มีสันติภาพ ดังนั้นการจัดตั้งวิสาหกิจชุมชนกาแฟอินทรีย์รักษาป่าบ้านผาแดงหลวง ในห้วงระยะเวลาที่ผ่านมาก่อให้เกิดการสังมองค์ความรู้ประสบการณ์แก่กลุ่มสมาชิก แม้บทบาทหน้าที่จะแตกต่างกันแต่ทุกคนคือฟันเฟืองที่สำคัญในการขับเคลื่อนวิสาหกิจ ชุมชนกาแฟอินทรีย์รักษาป่าบ้านผาแดงหลวงให้ประสบความสำเร็จ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในแง่ของการบริหารจัดการที่ต้องเรียนรู้การทำงานอย่างเป็นระบบร่วมกัน รวมถึงวิธีการ บริหารจัดการรูปแบบใหม่ ๆ เพื่อสามารถแข่งขันในระบบตลาดได้ ซึ่งหมายถึงการสร้าง ความอยู่รอดและความมั่นคงให้กับสมาชิกทุกคน ประสบการณ์ในการทำงานแบบเป็นทีม จึงเป็นกลไกสำคัญในการหล่อหลอมความเข้มแข็งให้กับสมาชิกในกลุ่ม ขณะเดียวกันก็เกิด การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันในแง่ของการทำงาน การแก้ไขปัญหา และกระบวนการ บริหารงานที่มีความโปร่งใสสามารถตรวจสอบได้

กระบวนการมีส่วนร่วมเหล่านี้เป็นพฤติกรรมที่แสดงออกผ่านกิจกรรมที่ทำ ร่วมกัน จากระดับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกาแฟอินทรีย์รักษาป่าบ้านผาแดงหลวง ก็ขยายไปสู่ ชุมชนโดยเฉพาะความเข้มแข็งทางความคิดที่เกิดจากการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ในการวางแผนพัฒนาาร่วมกัน การให้ความร่วมมือในกิจกรรมที่ชุมชนจัดทำขึ้น จนเกิด ความรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชนที่พร้อมจะปกป้องและดูแลรักษาทรัพยากรภายในชุมชน ควบคู่กับการพัฒนาชุมชนในด้านต่าง ๆ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ที่สำคัญกระบวนการ มีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนที่ดำเนินผ่านวิสาหกิจชุมชนกาแฟอินทรีย์รักษาป่า

การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนกาแฟอินทรีย์รักษาป่าบ้านผาแดงหลวง
กับความเข้มแข็งของชุมชน

บ้านผาแดงหลวงจึงเป็นกลไกในการขับเคลื่อนให้ชุมชนเข้มแข็ง สามารถพึ่งพาตนเองได้ทั้งในระดับปัจเจกและระดับชุมชน ดังนั้นความเป็นชุมชนเข้มแข็งของชุมชนบ้านผาแดงหลวงจึงเป็นการพึ่งพาตนเองโดยอาศัยต้นทุนทางทรัพยากรที่มีอยู่บนหลักของการใช้ประโยชน์ควบคู่กับการดูแลรักษาผลประโยชน์ของส่วนรวม

เอกสารอ้างอิง

- กันยารัตน์ เพ็งพอู้. (2555). การจัดการวิสาหกิจชุมชน. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก <http://www.bloggang.com/mainblog.php?id=kanyamon555&month=24-01-2015&group=12&gblog=1>. [2559, มีนาคม 20].
- บุญร่วม เทียมจันทร์. (2560). รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 พร้อมหัวข้อเรื่องทุกมาตรา ฉบับสมบูรณ์. กรุงเทพฯ : อินส์พัล.
- ธงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร. (2556). การจัดการและพัฒนาวิสาหกิจชุมชน. สงขลา : สถาบันสันติศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- นันทิยา หุตานวัตร และณรงค์ หุตานวัตร. (2547). การพัฒนาองค์กรชุมชน. กรุงเทพฯ : กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น.
- นุทิศ เอี่ยมใส. (2555). รายงานการวิจัยทุนทางศิลปวัฒนธรรมประเพณีกับการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์. นครปฐม : มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- แบบคำขอจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชนและเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 (สวช.01). (2548). หน้า 2.
- ไพศาล แก้วบุตรดี. (2556). ปัจจัยที่จะนำไปสู่การพัฒนาวิสาหกิจชุมชน. บุรีรัมย์ : สำนักงานเกษตรจังหวัดบุรีรัมย์.
- ไพศาล สรรสรวิสุทธิ์. (2550). การพัฒนาชุมชน รัฐศาสตร์สารสิน. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก <https://www.gotoknow.org/posts/295403>. [2559, เมษายน 25].
- พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548. (2548, 18 มกราคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 122 ตอนที่ 6. หน้า 13.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540. (2540, 11 ตุลาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 114 ตอนที่ 55. หน้า 16.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550. (2550, 24 สิงหาคม). ราชกิจจานุเบกษา.
เล่ม 124 ตอนที่ 47. หน้า 22.

สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2541). การพัฒนาชุมชนแบบจัดการ. กรุงเทพฯ : เอมีเทรดดิ้ง.
เสรี พงศ์พิศ. (2548). ฐานคิด จากแผนแม่บทวิสาหกิจชุมชน. กรุงเทพฯ : พลังปัญญา.
สำนักคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานยกรัฐมนตรี. (2560).

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับตั้งแต่ฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560 -
2564. กรุงเทพฯ : สำนักงานยกรัฐมนตรี.

สำนักเลขาธิการสภาการศึกษา. (2552). รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช
2550. กรุงเทพฯ : คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา.

สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน. (2548). กรุงเทพฯ : กรมส่งเสริม
การเกษตร.